

Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

🏠 > Biografier, erindringer (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Personlighed og magt

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/en-sten-for-eva>)

Mest læste artikler

Personlighed og magt

Kategori: Anmeldelser
Visninger: 498

Del artikel: **f**

Lige nu | dag 7 dage 28 dage

([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt)

Hvem er Sankt Morten?
(<https://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/mortens-aften-30-30/hvem-er-sankt-morten>)

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt)

Morten/Martin i andre lande
(<https://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/mortens-aften-30-30/morten/martin-i-andre-lande>)

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/biografier-

erindringer-60-

60/personlighed-og-

magt) **t**

Jens Jørgen Nielsen: Ukraine i spændingsfeltet.
(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/jens-joergen-nielsen-ukraine-i-spaendingsfeltet>)

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=.Aktiviteten%20kan%20ses%20p%C3%A5%20https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt)

Hvorfor spiser vi andesteg?
(<https://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/mortens-aften-30-30/hvorfor-spiser-vi-andesteg>)

status=. Aktiviteten kan

ses på

[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt)

Flodernes konger
(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/flodernes-konger>)

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/biografier-

erindringer-60-

60/personlighed-og-

magt) **in**

1960'ernes Danmark
(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/1960ernes-danmark>)

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt&title=)

TV-tips, uge 45, 2022
(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-45-2022>)

mini=true&url=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/personlighed-og-magt)

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/biografier-

erindringer-60-

60/personlighed-og-

magt&title=)

Ian Kershaw

Personlighed og magt - De mennesker som byggede og ødelagde det moderne Europa

Oversat af: Uffe Gardel

Gads Forlag. 516 sider. 399,95 kr.

Af Claus Møller Jørgensen

Kershaws seneste bog handler om 12 udvalgte statsledere fra det 20 årh. startende med Lenin og afsluttet med Helmut Kohl. Af bogens forord fremgår det, at Kohl stikker ud fra de andre, fordi han ikke kom til magten i og med en krise. Det var således ikke ekstraordinære forhold, der bragte ham til magten, men ekstraordinære forhold, som gjorde det muligt for ham at gøre noget ekstraordinært efterfølgende. Det fremgår også, at bogen ikke bygger på selvstændig forskning, men især på biografier skrevet af andre. Undtagelser er her Hitler, som Kershaw selv har skrevet en stor biografi om. Ellers introduceres bogen som en række fortolkende afhandlinger om, hvordan en række markante politiske personligheder opnåede og udøvede deres magt.

Bogen indledes med overvejelser over individers magt til at forandre historiens gang. Så vidt jeg forstår, er Kershaw af den opfattelse, at personers held med at skulle sig ud, blive kendte og få magt til at skabe politiske forandringer hænger sammen med personlighedstræk og evner, som kan komme til udfoldelse under særlige omstændigheder, som disse personlige egenskaber ligesom passer til. Personaliseringen, som det kaldes, af historien har meget begrænset forklaringskraft, medmindre den indlejres i grundlæggende historiske årsagssammenhæng. Den historiske kontekst - vilkår og omstændigheder - er således central. "Vilkårene bestemmer mere eller mindre konsekvenserne af en bestemt personlighedstype", som det siges, og "historik har der været brug for højst forskellige lederevner" (s. 23). Bortset fra Kohl er der tale om statsledere i krisetider med store politiske omvæltninger, som er valgt fordi deres betydning er indlysende. Ingen oppositionspolitikere er valgt, fordi de ikke var statsledere, og at ingen ikke-europæiske statsledere er inddraget, skyldes, at hvis man vælger en eller to, hvorfor så ikke flere.

Kershaw lægger for med Lenin. Fremstillingen er mere personcenteret end indledningen lader formode med sine fremhævelser af kontekst og grundlæggende årsagssammenhænge. Det er personen Lenin, den ambitiøse, målrettede og nådesløse revolutionære, som blev den anerkendte leder i den kreds af bolsjevikker, der tog magten efter tsar-styret var gået i opløsning indefra. Denne gruppe udmanøvrerede andre politiske gruppering og centraliserede magten hos sig selv. Lenins lederevner bestod i urokkelig ideologisk radikalisme og taktisk fleksibilitet, som lod ham gennemføre i praksis, hvad han havde tænkt igennem i årevis. Vold mod politiske modstandere og indførelsen af terrorstilt undertrykkelse var ifølge Kershaw uundgåelig, og resultatet i form af de tusindvis af summariske henrettelser et resultat af de revolutionære leders DNA. De grundlæggende årsagssammenhænge må derfor især være magtforholdene blandt de revolutionære ledere, og deres accept af Lenins lederskab i kraft af hans profetiske evner og som revolutionær tænk. Det fik langsigtede konsekvenser, fordi den styreform Lenin havde skabt, forblev intakt til Sovjetunionens undergang. Lenins personlige rolle var afgørende.

Benito Mussolini er næste statsleder på den europæiske scene, og så vidt jeg kan se, giver Kershaw den gængse udlægning af den italienske fascistleders opræden. Mussolini blev leder af et tyveårigt italiensk diktatur. I lyset af en personkult skabt af propaganda fik han et solidt tag i den italienske befolkning både den 'herskende klasse' og den arbejdende befolkning. Efter den italienske sejr i Etiopien stod Mussolinis popularitet på sit højeste, hvorefter den fra slutningen af 1930'erne gik ned ad bakke i takt med underordningen under tysk politik og italiensk krigsdeltagelse. Mussolini var macho, handlekraftig og egenrådig som Lenin, men i modsætning til Lenin havde han også en umættelig appetit på sex. Vejen til magten blev banet af den herskende klasse af liberale notabiliteters legitimitetsstab, og de konservative kræfters overgivelse af magten til Benito til gengæld for, at han fik standse den voldsbølge, som den fascistiske bevægelse havde sat i værk. Oppositionelle politikere blev fjernet, hvilket i sidste ende gjorde Mussolinis personlige styre muligt, og ham selv til drivkraften i den udvikling, som sendte Italien ud i katastrofen - vel at mærke støttet af den herskende klasse.

Depressionen i 1930'erne lukkede mulighederne for den demokratiske udvikling i Tyskland som endnu i 1928 synes i positiv gænge, og åbnede muligheden for Hitlers magtovertagelse understøttet af de ledende konservative politiske kredse, der lod det ske. Et diktatur blev udviklet med Hitler som omdrejnings- og toppunkt med et system af loyale afhængige af ham, nazistiske organisationers gennemtrængning af samfundet, stigende folkelig opbakning og førerkult. Krig fra diktaturets begyndelse et sigtepunkt, og jødeudryddelsen var et integreret element i krigsførelsen. Der var ingen institutioner eller magtmekanismer, som kunne forhindre Hitler at køre Tyskland ud i fortabelse. Hans betydning var derfor total: Uden Hitler intet Holocaust og ingen Anden Verdenskrig.

Stalin lod i grusomhed ikke Hitler meget tilbage. Han udrensede indre fjender fra konkurrenter i kommunistpartiet til tvangskollektiviseringen af de 'privatkapitalistiske' kulakbønder. Han nedkæmpede ydre fjender under Anden Verdenskrig. Begge dele blev gjort som enehersker, hvis paranoide personlighed satte sig uudslettelige spor i Europas historie. I kraft af den afgørende sovjetiske krigsindsats havde Stalin overhånden, da stormagterne fastlagde Europas fremtidige opdeling i Jalta. Selvom kollektivisering og industrialisering efter Kershaws mening var sket under alle omstændigheder, var de næppe blev gennemført så hensynsløst og kynisk, som Stalin fik det gjort. Stalin tillægges således stor betydning som person for den voldsomhed og grusomhed, som prægede Sovjetunionen under hans diktatur, og den øst-vest-opdeling som skete i Europa efter 1945.

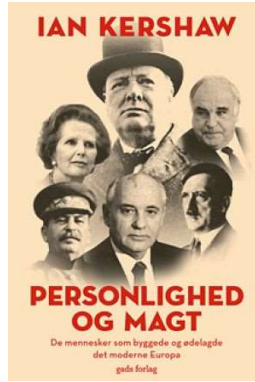
I undersøgelsen af Churchills betydning for historien, får Kershaw mere afgrænset til værks, og ser på Winstons rolle i beslutningsprocesser både politiske og i forhold til hærførelsen under Anden Verdenskrig. Krigsledelsen var Churchills 'finest hour', men kun i begyndelsen af krigen. Hans personlige energi og gåpåmod var afgørende for at holde moralen i den engelske befolkning oppe. På de indrepolitiske linjer blev hans betydning mindre da amerikanerne trådte ind i krigen i slutningen af 1941 og overtog krigsledelsen.

Disse fire indledende kapitler tegner bogens tilgang og kapitlernes variationsbredde. Diktatorerne ses generelt i et bredere samfundsperspektiv end de demokratisk valgte ledere, hvis betydning også fastlægges i et snævrere politisk felt. Det giver god mening eftersom diktatorerne ikke var underlagt demokratiske begrænsninger. Men det gør det på den anden side også mere uklart, hvad deres magtbase egentlig var - ud over at slå konkurrenter ihjel.

De Gaulle og Adenauer hører til den sidstnævnte kategori af folkevalgte. De deler ifølge Kershaw også autokratiske træk i deres personlighed, der smittede af i den måde de var statsledere på, som dog var begrænset af demokratiske bindinger. I Adenauers tilfælde spiller både de indenrigs- og udenrigspolitiske muligheder en rolle i bedømmelsen af hans historiske betydning, som især lå i den vestlige kurs i hans politik som sikrede Vesttyskland i Vesten.

Hvorfor Franco, Tito og Margaret Thatcher har fundet vej til en bog, der vægter personers betydning for Europas historie, er ikke særlig indlysende. De havde hver især betydning for de lande, de var ledere for. Mindst, måske, Thatcher, hvis man ser på Franco som stopklods for demokrati i sin levetid, og Tito som stopklods for Jugoslaviens disintegration i sin. Men ingen af dem havde ekstraordinær stor betydning for Europas historie. Også hvad angår betydning for det land, man var leder af, stikker Thatcher noget ud i forhold til andre demokratisk valgte ledere. De stod alle med lignende samfundsmæssige problemer i 1980'erne, men Thatcher gennemførte økonomisk modernisering i Storbritannien på en mere hårdhændet måde end andre steder i Europa.

At Kershaw mener, at Mikhail Gorbatsjov havde personlig betydning for Europa og den tidligere østblok kan der ikke herske tvivl om. I sin iver for at reformere de politiske og økonomiske strukturer i Sovjetunionen satte Gorbatsjov gang i en proces, der endte med både Sovjetunionens og østblokkens opløsning. Selvom det påpeges, at Gorbatsjov havde en

kreds af ligesindede at støtte sig til, fremhæves det igen og igen, at det var hans personlige indsats, der satte processerne i gang, selvom det for Sovjetunionens vedkommende var Boris Jeltsin, der gav den det endelige dødsstød. Derfor virker det også forkert, når Kershaw indledningsvis fremhæver, at alle statsledere som er beskrevet i bogen, kom til magten i kraft af en krise. Der var mange problemer i Sovjetunionen, men som Kershaw beskriver dem, var de ikke årsagen til kollaps og opløsning – det var Mikael Gorbatsjov.

Gorbatsjov er det tætteste man kommer på en socialdemokrat blandt de statsledere Kershaw har valgt ud. Resten er enten diktatorer eller højrefløjspolitikere. Det gælder også Kohl, der gjorde sit for Europas historie ved at være i embede, da en krise åbnede et mulighedsrum for de to tysklændes genforening. I den situation ydede Kohl sit afgørende bidrag, som skilte ham fra at være en ret ordinær kansler. Han var ikke ene, og fremstilling af vejen til genforeningen følger især de internationale forhandlinger desangående. Gorbatsjov var den, som banede vejen, Bush den som støttede og Kohl den som skabte begejstring, øge farten og skabe fremdrift.

Bogen afsluttes med Kershaws overvejelser om personlighedens mulighed for at skabe historie.

I de enkelte kapitler lægger Kershaw mere vægten på personen end de dybereliggende årsager, der muliggjorde eller begrænsede de udvalgte statslederes muligheder for at skabe historie. For meget efter min mening. Den eneste bog jeg kan komme i tanke om at sammenligne med, er Tim Knudsens bog om danske statsministre og deres muligheder for magtudøvelse. Knudsen undersøger dette på baggrund af et indgående kendskab til det danske politiske system, hans fremstilling hviler på en bred forskning og er omfattende, nuanceret og detaljeret. Det kan Kershaws fremstilling i sagens natur ikke være. Den bygger på en begrænset litteratur til hver case, og spørgsmålet om det politiske systems måde at virke på, behandles mere overfladisk. Til gengæld kommer man igennem det 20. århundredes politiske historie på en alternativ måde og relativt kort, og det kan også noget.

Bogen er oversat fra engelsk, og det bærer den præg af blandt andet med sin intensive brug af tillægsord i snart sagt hver sætning. Det er lidt belastende, synes jeg. Jeg kunne fx godt undvære ufattelige i sætningen "den ufattelige diktator Nicolae Ceausescu" (394). Til gengæld er det et sjovt historiefaktum, at Churchill ydede sit "under krigen i radioen" (182). Ligeledes at Adenauer selv i en høj alder havde "stakhanovistisk arbejdsevne" (239), hvilket ifølge Britannica online henviser til en ukrainsk kulminearbejder med særlig høj personlig produktivitet, hvilket var nyt for mig. Jeg var heller ikke klar over at "Francos blærekontrol var usædvanlig; indtil december 1968 holdt han aldrig pause i møderne for at gå på toiletet..." (292), hvilket må siges at være lidt at en bedrift, som Tycho Brahe sikkert ville misunde ham.

[Historie-online.dk, den 19. oktober 2022]

← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/en-sten-for-eva>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

ERINDRINGER FRA EN ANDEN VERDEN

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/erindringer-fra-en-anden-verden>)

SPURVEN

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/spurven>)

EN KØN HISTORIE

(<https://www.historie-online.dk/boger/en-koen-historie>)

Ud af kaos

Ny særudstilling på Moesgaard sætter spotlight på en mørk periode i Europas historie

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ud-af-kaos>)

Jul for herskab og tjenestefolk

Jul på Gammel Estrup

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/jul-for-herskab-og-tjenestefolk>)

Juleåbning i Den Gamle By

Juleåbning og snigpremiere

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/juleaabning-i-den-gamle-by>)

Historiens største gravfund II

Erik Ingemann Sørensen fortæller videre om fundet af Tut Ank Amons grav

(<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/indhold-i-ovrigt-52-52-52/historiens-stoerste-gravfund-ii>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/intet-nyt-fra>)